

Sağlık Bilimleri ve Yaşam Dergisi

The Journal of Health Sciences and Life

Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Yayın Organıdır

2022; Cilt/Volume 6, Sayı/ Number 2

Derleme Makalesi

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN UKRAYNALI MÜLTECİLERE SAĞLADIĞI İMKANLAR VE UKRAYNALI MÜLTECİLERİN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİMİ: HIRVATİSTAN ÖRNEĞİ

THE OPPORTUNITIES OF THE EUROPEAN UNION TO UKRAINIAN REFUGEES AND THE ACCESS OF UKRAINIAN REFUGEES TO HEALTH SERVICES: CASE OF CROATIA

Nermin KARATAŞTAN SANSAR¹

ÖZET

Amaç: Çalışmada Hırvatistan'ın Ukraynalı mültecilere sağladığı imkanlar ve Ukraynalı mültecilerin sağlık hizmetlerine erişim süreci için atılan adımlar üzerinde durmak amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmanın yöntemi döküman incelemesidir. Kaynak taraması Türkçe ve Hırvatça dillerinde yapılmıştır. Kaynak kısıtlılığı nedeniyle Hırvatistan resmi kurumlarının web adreslerinden birincil kaynak olarak yararlanılmıştır.

Bulgular: 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya- Ukrayna savaşı yüzünden milyonlarca Ukraynalı göç etmek zorunda kalmıştır. Avrupa Birliği ülkeleri insani bir gereklilik olarak Ukraynalı mülteciler için açık kapı politikası uygulama kararı almıştır. Ayrıca Ukraynalı mültecilere geçici koruma statüsü verilmiştir. Çalışmada, Avrupa Birliği'nin son üye ülkesi olması sebebiyle Hırvatistan üzerinden ilerlenmiştir.

Sonuç: Savaşın çok yakın zamanda başlamış olması ve devam etmesi nedeniyle konuyla ilgili çalışmalar çok kısıtlıdır. Çalışmanın alana katkı sunması beklenmektedir. Hırvatistan'ın çok kısa sürede birçok alanda mültecilere destek sağlamak için attığı adımlar çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna, Rusya, Avrupa Birliği, Göç, Mülteci

ABSTRACT

Objective: In the study, it is aimed to focus on the facilities provided by Croatia to the Ukrainian refugees and the steps taken for the access process of the Ukrainian refugees to health services.

Method: The method of the research is document analysis. The literature review was made in Turkish and Croatian languages. Due to limited resource, the websites of Croatian official institutions were used as the primary source.

Results: Millions of Ukrainians had to emigrate due to the Russia-Ukraine war that started on February 24, 2022. European Union countries have decided to implement an open door policy for Ukrainian refugees as a humanitarian necessity. In addition, temporary protection status was given to Ukrainian refugees. The study proceeded through Croatia, as it is the last member state of the European Union.

Conclusion: Studies which related to subject are very limited due to the fact that the war started very recently and continues. The study is expected to contribute to the field. The steps taken by Croatia to provide support to refugees in many areas in a very short time are very important.

Key Words: Ukraine, Russia, European Union, Migration, Refugee

¹Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Uzman Hemşire, ORCID: 0000-0002-3702-137X
nerminhs@hotmail.com

GİRİŞ

Göç ve mülteci konusu tüm dünyada en önemli konuların başındadır (Aslan,2019). Bu nedenle ülkeler göç sürecine dair çeşitli politikalar geliştirmektedir. Avrupa Birliği (AB) üye ülkeleri göç ile ilgili ortak politikalar oluşturmak için birçok kez biraraya gelmişlerdir. Ortak bir politikada uzlaşamamasının önündeki en büyük engel elbette ki ülkelerin kendi çıkarlarını da ön planda tutması ve buna dair adımlar atmak istemeleridir. Özellikle Arap Baharı ile beraber AB, Orta Doğu ülkelerinden gelecek göç dalgasının önüne geçmek için çok ciddi önlemler almıştır. Sınır güvenlikleri artırılmış, sınırlara tel örgüler çekilmiş, mültecilerin geri iadesine dair antlaşmalar yapılmıştır. Maalesef ki kaçak yollarla Avrupa ülkelerine ulaşmak isteyen mültecilerin içinde hayatını kaybedenler olmuştur. Alınan katı önlemler insan hakları perspektifinde eleştirilmektedir (Dinçer ve Eşsiz,2021).

Avrupa'nın güvenlik kaygıları 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın Ukrayna'ya askeri operasyonu ile üst düzeye çıkmıştır. AB ülkeleri Rusya'nın savaşı kazanması durumunda bir AB ülkesi olan Polonya'yı işgal etmesinden endişe etmektedir. Bu nedenle Polonya şu an Avrupa için çok önemli bir aktör konumundadır. Polonya, Ukrayna'ya komşu ülke olması nedeniyle ciddi bir Ukraynalı mülteci akınına maruz kalmıştır (Erol ve Başaran,2022). 21 Nisan 2022 tarihindeki verilere göre Polonya'daki Ukraynalı mülteci sayısı 2.867.241 kişidir (Boyras,2022). Ayrıca batılı ülkelerin Ukrayna'ya gönderdikleri yardım ve destek Polonya üzerinden Ukrayna'ya gönderilmektedir (Erol ve Başaran,2022).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) 7 Haziran 2022 tarihine kadar yaklaşık 7,3 milyon kişinin Ukrayna'dan ayrıldığı, fakat yaklaşık 2,3 milyon kişinin ülkesine geri döndüğü aktarılmıştır (UNHCR,2022). Düzensiz kitlesel göçün devam etmesi nedeniyle net sayı verilmesi zordur. Bu nedenle sayılar yaklaşık olarak ifade edilmektedir. Savaşın sürmesi ile beraber göç eden kişi sayısının çok ciddi boyutlara ulaşmasına dair endişeler sürmektedir.

Avrupa ülkeleri Ukraynalı mülteciler için insani bir gereklilik olarak açık kapı politikası izleme kararı almıştır. Ayrıca 2001 yılında geçici koruma yönergesini kabul eden Avrupa Birliği bu yönergeyi ilk kez uygulama kararı almıştır (Boyras,2022). Avrupa'da kayıtlı 4,8 milyon Ukraynalı mülteçiden 3,2 milyonu geçici koruma ve benzeri ulusal koruma planları kapsamında kayıt altına alınmıştır (UNHCR,2022).

Hırvatistan'ın AB'ye girişi birliğin Batı Balkanlar'a yönelik genişlemesi için önemli bir adımdır (Kaya,2016). Birliğe giren son ülke olması nedeniyle çalışmada Hırvatistan seçilmiştir.

MATERYAL VE METOT

Çalışmanın amacı, Hırvatistan'ın Ukraynalı mültecilere sağladığı imkanlar ve sağlık hizmetlerine erişim süreci için atılan adımların mültecilerin yaşamlarına katkısı üzerinde durmaktır. Bu derleme çalışmasında Türkçe ve Hırvatça dillerinde kaynak taraması yapılmıştır. Konuyla alakalı çalışmaların kısıtlılığı nedeniyle Hırvatistan resmi kurumlarının web adreslerinden birincil kaynak olarak yararlanılmıştır.

Avrupa Birliği Ülkelerinin Açık Kapı Politikası Kararı

Rusya ve Ukrayna savaşının Avrupa'nın sınırında devam ediyor olması Avrupa ülkelerini güvenlik açısından endişelendirmektedir. Daha önce insani ve kritik durumlarda kapalı kapı politikası uygulamayı tercih eden AB bu kez açık kapı politikası uygulamayı seçmiştir. Açık kapı politikası uygulanmış olması elbette ki insani açıdan çok değerlidir. Ukrayna'nın Avrupa ülkeleri ile olan bağları da bu süreçteki tutum üzerinde etkili olmuştur. AB'nin 2001 yılında kabul ettiği ve acil durumlar için kullanmayı planladığı Geçici Koruma Yönergesi ilk kez uygulanmıştır. Yönerge'nin bir yıl yürürlükte kalması kararlaştırılmıştır. Ardından durum değerlendirmesi yapılarak süresi uzatılabilecektir (Boyras,2022).

Hırvatistan'ın Ukraynalı Mülteciler İçin Attığı Adımlar

Hırvatistan İçişleri Bakanlığı'nın attığı adımlardan birisi Ukraynalı mültecilere destek sağlamak ve yerel halkı bilgilendirmek için hızlıca açılmış olan resmi bir web sayfasıdır. Bu web sayfasının dili Hırvatça ve Ukraynaca'dır. <https://hrvatskazaukrajinu.gov.hr> adresinden siteye ulaşan Hırvatlar, Hırvatça olarak resmi makamlarca güncel olarak ülkeye giriş yapan Ukraynalı mülteci sayısını görebilmektedir. Kaç kişinin hangi hizmetlerden faydalandığına dair bilgilere erişmek mümkündür. Ayrıca Hırvatistan vatandaşlarının Ukraynalı mültecilere yardım etmek isterlerse neler yapmaları gerektiğine dair yönlendirmelere ulaşmak mümkündür. Gönüllü olmak isteyen kişilerden niteliklerini anlatan bir mail yazmaları ve rcz.zbrinjavanje@mup.hr adresine iletmeleri istenmiştir. İnsani yardım ulaştırmak isteyenlerin Kızıl Haç ile iletişime geçmesi istenmiş ve konuyla ilgili mail adresi paylaşılmıştır. Ukraynalı bir mülteciyi istihdam etmek veya konaklaması için destek sağlamak için izlenecek yollar ve yetkili kurumların iletişim bilgileri paylaşılmıştır. En önemli nokta ise şüphesiz ki yerel halkın mültecilere evlerinin kapısını açmasıdır.

Ukraynalı Kadın Mülteci	%50
Ukraynalı Erkek Mülteci	%16,5
Ukraynalı Çocuk Mülteci	%33,5

Tablo 1. 25.02.2022-24.07.2022 Tarihlerinde Hırvatistan'a Gelen 21218 Ukraynalı

Mültecinin Yüzdeleri Dağılımı (<https://hrvatskazaukrajinu.gov.hr>).

Verilerden görüldüğü üzere gelen mültecilerin büyük kısmını kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Erkek mülteci sayısı nispeten çok daha azdır.

Sayfayı incelediğimizde giriş ve kayıt, geçici koruma durumu, geçici koruma sağlanan kişinin hak ve yükümlülükleri, konut, sosyal haklar ve yardım, sağlık hizmeti, istihdam ve çalışma, eğitim şeklinde başlıklar oluşturulduğu görülmektedir. Bu başlıklardan anlaşıldığı üzere sunulan hak ve hizmetlerden bazılarının şunlar olduğu görülmektedir:

-Sınırdaki Ukraynalı mülteci olduğunuzun beyan edilmesiyle sınır polisi destek sağlayacaktır.

-Refakatsiz bir çocuğun sınırı geçişi, reşit olmayan bir kişinin sınırı geçişi, kısa süreli kalış, geçici koruma başvurusu gibi önemli konularda uygulanacak prosedürler hakkında bilgilere siteden erişebilirsiniz.

-Konaklama için sığınma merkezleri ya da toplu barınma tesislerinden faydalanabilirsiniz. Veya kendiniz hususi olarak ev kiralayabilirsiniz.

-İkamet edeceğinize yere en yakın karakola başvurulması durumunda geçici koruma için işlemler yapılacaktır.

-Bir kereye mahsus yalnız yaşayan bir kişi için 2500; aile için 3500 Hırvat Kunası maddi destek imkanından faydalanabilirsiniz.

-Danışmanlık, psikososyal destek hizmetlerinden faydalanabilirsiniz.

-Geçici koruma sahibi olan kişiler Hırvat İstihdam Ofisi'ne müracaat ederek iş bulmak için kayıt oluşturabilirler. Hırvat İstihdam Bürosu ile irtibat kurmak için mail atabilirsiniz, şubelerine gidebilirsiniz ya da barınma tesisindeyseniz ofisin yetkilisi ile irtibat kurmak istediğinizi söyleyebilirsiniz.

-İkamet yerinize en yakın okula çocuğunuzun kaydını yaptırabilirsiniz, pedagojik personel çocuğun hangi sınıftan başlaması gerektiğine dair destek sağlayacaktır.

-Çevrimiçi Hırvatça kursları başlatılmıştır, ücretsiz olarak bu kurslardan faydalanabilirsiniz.

-114 numaralı yardım hattından haklarınız ile ilgili bilgi alabilirsiniz.

(<https://hrvatskazaukrajinu.gov.hr>, erişim tarihi: 23.7.22) Sağlık hizmetlerine erişim ile ilgili yer alan bilgilendirmeler ise bir sonraki bölümde detaylı şekilde ele alınacaktır.

Ukraynalı Mültecilerin Hırvatistan'da Sağlık Hizmetlerine Erişimi

Sağlık hakkı ile ilgili ülkelerin ulusal mevzuatları, ve uluslararası mevzuatlar incelendiğinde sadece o ülkenin vatandaşlarının değil çeşitli nedenlerle o ülkeye göç etmiş kişiler için de erişilmesi gereken en temel insan hakkı olduğu ve devletlerin bu hakkı sağlamakla yükümlü olduğuna dair vurguları görmek mümkündür (Çallı,2016).

Hırvat Sağlık Sigortası Kurumu ülkede yaşayan kişiler için zorunlu sağlık sigortası ve ek sağlık sigortası hizmetleri vermektedir. Hırvatistan vatandaşlarının zorunlu sağlık sigortası yaptırmaları şarttır. Ülkede yaşayan geçici ikamet sahipleri ikamet ve çalışma izinlerini düzenleyen özel düzenleme ve koşullar ile zorunlu sağlık sigortasına dahil edilirler. Mesela çalışma izni olan bir kişinin işvereni zorunlu sağlık sigortasını ödemekle yükümlüdür. Veya ülkede geçici ikameti olan bir öğrenci zorunlu sağlık sigortası primini kendisi ödemelidir (<https://hzzo.hr>, erişim tarihi: 25.07.2022). Hırvatistan devlet yetkilileri yaptıkları açıklama ile Ukraynalı mültecilerin bütün sağlık giderlerinin devlet tarafından karşılanacağı bilgisini paylaştı. Yani Ukraynalı mülteciler zorunlu sağlık sigortası için herhangi bir ödeme yapmak zorunda kalmayacaklardır. (<https://vlada.gov.hr>, erişim tarihi: 25.07.2022). Ukrayna kimlik kartları veya geçici koruma kimlik belgeleri ile sağlık hizmetlerine erişebileceklerdir.

Bilgi ve yönlendirme için açıldığından bahsettiğimiz web sayfasında sağlık hizmetlerine erişim sürecini kolaylaştırmaya yönelik yapılan düzenlemelere dair detaylı bilgilendirme yapılmıştır. Öncelikle acil tıbbi müdahale ihtiyacı durumunda 194 ve 112 numaraları telefonları aramaları gerektiği hatırlatılmıştır. Ukrayna kimlik kartı veya geçici koruma belgesi ile akut hastalıklar, kronik hastalıklar, aşılama hizmetleri, Covid-19 süreci tedavi hizmetleri, aile hekimliği, acil sağlık hizmetleri gibi tam kapsamlı sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanacakları bilgisi verilmiştir. Özellikle Ukraynalı çocukların Hırvat çocuklarla aynı sağlık haklarına sahip olduğu vurgusu yapılmıştır. Hırvatistan'da aile hekimliği sistemi mevcuttur. En yakın hekime başvurup ihtiyaç halinde ilaçları reçete ettirilebileceği ve yine ihtiyaç var ise sevk yazdırılıp uzman doktora başvurulabileceği bilgisi verilmiştir. Psikolojik olarak desteğe ihtiyacı olduğunu düşünenler için 24 saat ulaşabilecekleri psikolojik destek hattının telefonu paylaşılmıştır. İrtibat kurulabilmesi için ilgili kişilerin e-posta adresleri, psikoterapi anabilim dalının irtibat bilgileri, uyku bozuklukları ile ilgili birimin telefon ve e-posta iletişim bilgileri

paylaşmıştır (<https://hrvatskazaukrajinu.gov.hr>, erişim tarihi: 23.7.22).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmada görüldüğü üzere Hırvatistan'ın Ukraynalı mülteciler için açık kapı politikası izlemesi çok önemlidir. Savaşın başlamasının üzerinden yaklaşık beş ay geçmiş olmasına rağmen atılan adımlar çok hızlıdır. Yerel halk da sürece destek sağlamıştır.

Mülteciler gittikleri ülkenin sağlık sistemini bilemezler. Hazırlanan web sitesinde Ukraynaca dil ayarının olması ve sisteme dair yönlendirici bilgilerin olması önemlidir. Web sitesi bilgi vermenin ve yönlendirmenin yanı sıra bilgi kirliliğinde önüne geçmektedir. Bu nedenle şeffaflık açısından da çok değerlidir. Fakat Ukrayna'dan gelen mültecilerin arasında yeni Ukrayna vatandaşı olan ya da ikamet sahibi olanların da olduğu düşünülerek web sitesinin dil kısmına İngilizce dil ayarı eklemek faydalı olacaktır.

Acil durum numaraları ve kurumların iletişim bilgilerinin paylaşılması yönlendiricidir.

Mültecilerin zorunlu sağlık sigortasına ödeme yapmayacak olması ve sağlık giderlerinin devlet tarafından ödenecek olması mültecilerin sağlık hizmetlerine erişim sürecini destekleyicidir. Sağlık hizmetlerine erişimin ücretsiz olduğuna dair duyurular sıkça tekrarlanmalıdır. Çünkü mülteciler ödeme yapacaklarını düşünerek veya zaten kısa zamanda ülkeme döneceğim düşüncesi ile hizmetlere erişimi öteleyebilirler.

Rusya ve Ukrayna savaşının ne kadar süreceğini tahmin etmek güçtür. Bu nedenle Hırvatistan'a gelen mülteci sayısında artış gözlenebilir. Özellikle Polonya gibi Ukrayna'ya komşu ülkelerde Ukraynalı mülteci sayısının fazla olması hizmetlere erişimi güçleştirmektedir. Bu nedenle de Hırvatistan'a göç etmek mülteciler için daha cazip olabilir. Bu durumda yerel halkın şimdi gösterdiği misafirperverlik ve hoşgörünün o zaman da devam etmesi için adımlar atılmalıdır. Yerel halk ve mültecileri kaynaştırmaya yönelik faaliyetler yapılmalıdır. Entegrasyon ve uyum süreci bu aşamada çok önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aslan D. (2019). Uluslararası Literatürde Göç(Men) ve Mülteci Sağlığı ile İlgili Hangi Konular Öne Çıkmaktadır?. Sağlık ve Toplum Dergisi, Yıl:29, Sayı: 2.
- Boyraz HM. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşının Avrupa'ya Yansımaları. Seta Analiz, Sayı 369.
- Çallı M. (2016). Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Sağlık Hakkı. İş ve Hayat Dergisi, Cilt: 2, Sayı :3, s: 131 – 154.
- Dinçer S., Eşsiz FP. (2021). Uluslararası Göç Olgusu ve “Arap Baharı” Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği Göç Politikaları. Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 7(1), s:68-84.
- Erol MS., Başaran D. (2022). Rusya-Ukrayna Savaşı Bağlamında Polonya'nın Artan Jeopolitik Önemi. Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 6 (1) , s.13-39.
- <https://hrvatskazaukrajinu.gov.hr>, erişim tarihi: 23.7.22.
- <https://hzzo.hr>, erişim tarihi: 25.07.2022.
- <https://vlada.gov.hr>, erişim tarihi: 25.07.2022.
- Kaya E.(2016). Avrupa Birliği'nin Son Genişlemesi ve Balkan Üyeleri. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt :18, Sayı:2,s: 213-233.
- UNHCR (2022). UNHCR Son Hareketleri Yansıtan Ukrayna Mülteci Verilerini Güncelliyor. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/35453-unhcr-updates-ukraine-refugee-data-reflecting-recent-movements.html>. Erişim tarihi: 22.07.22.